נחלת ה׳ גליון 40

נושא המאמר:

תיקון השכינה וגופה ארץ ישראל

הגאון הגדול רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

מעניינא דיומא
שיבת ציון – עין טובה
דבר העורך
תכלית המצוות – לבנין השכינה וארץ ישראל

נחלת ה'

נבואות ה' לאחרית הימים
דוד המלך – מגמתו לתיקון השכינה
מדברי רבותינו
מו"ר הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה' (זוה"ק וירא קטו, א).

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' – גליון 40 שבועות תשע"ז

מעניינא דיומא

שיבת ציון – עין טובה

בנחלת יהודה בעיר בית לחם היה גר אלימלך שהיה בנו של נחשון בן עמינדב, ומגדולי הדור ופרנסי הדור היה, וכשבאו שני רעבון אמר עכשיו כל ישראל מסבבין פתחי, זה בקופתו וזה בקופתו, עמד וברח לו מפניהם (ב"ב צא,ב; רות רבה א, ד).

וכידוע סוף המעשה המוזכר במגילה על המצב הקשה שפקד את אלימלך עד שמת הוא ובניו, אולם במגילה לא מבואר מה היתה סיבת העונש, ובדברי חז"ל מצאנו שלש שיטות לבאר את ענין ענשו.

א. בבבא בתרא (צא, ב) מבואר, שנענש על **שיצא מארץ ישראל לחו"ל.**

ב. ברות רבה (א, ד) מבואר, שנענש על **שהפיל לבן של ישראל.**

ג. עד כאן נתבארו השיטות, שמה שאלימלך יצא לחו"ל [והפיל לב ישראל] - זה היה **החטא**, מאידך מצאנו שיטה אחרת, שלפיה גם יציאתו לחו"ל הוא חלק **מהעונש**.

וכך אמרו במדרש זוטא (רות א, א):

"..**מי גרם לו גלות, עין רעה שהיה בו**, שכך אמר: למחר עניים מתכנסין ואיני יכול לגור ביניהם, הוי **שעין רעה שהיה בו - גרמה גלות לו וליצא חוצה לארץ**".

ומשמע שבמידה מסוימת מסתכלים על יציאתו מארץ ישראל – כדבר שלא היה בבחירתו, אלא הוא כבר עונש על כך שהיתה עינו רעה בעניים. אך צריך להבין מדוע העונש על "עין רעה" – הוא גלות? גם צ"ב מדוע חז"ל נקטו דווקא את **העין** – עינו רעה בעניים, ולא את **היד** – ידו קפוצה מהעניים, וכמש"כ (דברים טו, ז) "וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן"?

◈◈◈

החתן: הקב"ה וישראל – הכלה: השכינה וא"י

ונבאר בס"ד:

כתוב (ישעיהו סב, ה) "כי יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלוקיך".

בפסוק זה יש שני צדדים, ובכל צד נמצאים שניים: **החתן** – הוא הקב"ה, וכן עם ישראל שמייצגים את הקב"ה, **הכלה** – היא השכינה, וכן ארץ ישראל גוף השכינה (זוה"ק אמור צג, א).

וזהו שאומר הכתוב, **שהקב"ה וישראל** יתקשרו בקשר "חתן וכלה" עם ציון, דהיינו **השכינה וא"י.**

◈

חתונת הקב"ה עם השכינה וא"י – "עיני ה"א בה"

הבסיס לחתונה ולחיבור שבין החתן **הקב"ה**, לבין הכלה **השכינה** וגופה ארץ ישראל – הוא שיש "**קשר עין**" ביניהם, וכמש"כ: "**עיני ה' אלקיך בה**" (דברים יא, יב) - "**והיו עיני ולבי שם** כל הימים" (מלכים א – ט, ג).

ענין "קשר **העין**" בין הקב"ה לשכינה וארץ ישראל – היינו שניכרת "**מגמתו**" לתקן אותה ("..שישים **מבטו ומגמתו**..". מס"י פ"א).

כאשר אדם עוסק בעיסוק מסויים, והוא חושב על **המגמה הסופית** שלו – עליו נאמר 'הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ' (קהלת ב, יד) - "**החכם עד שהוא בראשו של דבר הוא יודע מה בסופו**" (ירושלמי סוטה ח, י).

כך כאשר הקב"ה מביט בעינו על ארץ ישראל – כתוב (דברים יא, יב): "עיני ה' אלקיך בה **מרשית השנה ועד אחרית שנה**". ואמרו חז"ל: "**מראש השנה נידון מה יהא בסופה**" (הובא בפירש"י). שכבר מראשית הימים – **מבטו ומגמתו להטבה** שעתיד להיטיב לה באחרית הימים.

◈

מאידך בזמן הגלות, שהקב"ה אומר (ירמיהו יב, ז) "**עזבתי** את ביתי **נטשתי** את נחלתי.." - הבסיס הוא שאין "**קשר עין**" בינו לבין ארץ ישראל, שלא ניכרת **מגמתו** לתקן את ארץ ישראל, ולכן על זמן הגלות נאמר "עורה **למה תישן ה'**.." (תהלים מד, כד) - "**כי סוד הגלות הוא ממש ענין סתימת העינים**, בסוד '**פקח** עיניך **וראה** שוממותינו **והעיר** אשר נקרא שמך עליה" (דניאל ט, יח; זוה"ק נשא קכט, ב; "אדיר במרום" להרמח"ל, עמוד רפג).

◈

חתונת ישראל עם השכינה וא"י – מגמה לתקנה

וכאמור, גם עם ישראל נקראים "**החתן**", וממילא גם אצל עם ישראל יש את הענין של "**קשר עין – מגמת תיקון**" ביניהם לבין הכלה השכינה, שעם ישראל עוסקים בתורה שהיא אורו של הקב"ה – מתוך ש**מבטם ומגמתם** אל השכינה, לתקן אותה ע"י אור התורה וקוב"ה.

ובמקביל לכך ג"כ - **מבטם ומגמתם** בעסק התורה שלהם, לתקן את **ארץ ישראל גוף השכינה**, וכמש"כ (דברים יא, ח): "**ושמרתם את כל המצוה** אשר אנכי מצוך היום **למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ** אשר אתם עוברים שמה לרשתה". - "למען" הוא מגמה - שהתורה מצווה: תקיימו את המצות **במגמה לתקן את ארץ ישראל**, ע"י שתירשו אותה.

◈

ולאידך גיסא, שורש הגלות – הוא ניתוק "קשר עין – ומגמת תיקון" בין ישראל לבין השכינה, וכמו שאמרו בזוה"ק (תיקו"ז, תקונא תלתין, דף עג, ב):

"בזמנא דשכינתא נחתת **בגלותא** - האי רוח [רוח אלקים] נשיב על אינון דמתעסקי באורייתא, ויימא הכי: **סתימין עייניין**, קומו ואתערו **לגבי שכינתא**.. [ד]אפילו כל אינון דמשתדלין באורייתא, כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין". [שבגלות – עוסקי התורה סותמים עיניהם מהשכינה, ואין להם מגמה לתקן בתורתם את השכינה].

ועוד אמרו (תיקוני זוהר, י"א אחרונים, תיקון ו):

"..ודא מלכותא קדישא [השכינה] דאתמר בה אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה, מאי הבונים, אלין אינון מארי מתניתין דאינון בנאן בניינין דעלמא, ופוסקי הלכות - דמאסו בה **בגלותא**" ["והכל ב**עין**..". ביהגר"א שם. והיינו שחסר "קשר עין – ומגמת תיקון" בינם לבין השכינה. עיי"ש, ובזוה"ק נח, עב, ב, וב"נבואות ה"].

המשך בעמ' הבא

דבר העורך

בכ"ח ניסן שנה זו התקיימה ה"כנסיה הגדולה" של גדולי התורה לחיזוק עבודת הקודש של לב לאחים, ושם הוקראו דברי מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א אשר נשאל: "מה הכינוס הזה שחוזר כל שנה, וזקני גדולי הדור מטריחים לבוא לכינוס".

כתשובה לכך הוא הביא את הגמרא בב"מ פ"ה א', **שרבי עשה השתדלויות גדולות אחרי השתדלויות**, כדי לקרב את בנו של ר' אלעזר ברבי שמעון שהיה חוטא גדול, עד שעלה לדרגת זקנו רשב"י. וכן השתדל מאד לקרב את נכדו של רבי טרפון עד שנעשה גדול בתורה. - והמשיך:

"רואים מכאן **עד כמה חז"ל הקדושים מסרו נפשם ויצאו מגדרם כדי לקרב לבבות** של בני ת"ח ובני ע"ה, וזה מחייב את כולנו להשתדל לקרב לבבות נדחים רח"ל לאבינו שבשמים, **ולא להיות ספון בביתו ולדאוג רק לעוה"ב של עצמו**".

עומק הענין הוא שמי שדואג לעוה"ב של עוד אנשים, הוא דואג **לתיקון השכינה ולכבוד השי"ת** - התלויים בעבודת ה' ובתיקון של כל עם ישראל. וכפי שכותב רבינו הרמח"ל במסילת ישרים פרק יט:

"ודאי שמי שמתכוין בעבודתו לטהר נפשו לפני בוראו, **למען תזכה לשבת את פניו בכלל הישרים והחסידים, לחזות בנועם ה' לבקר בהיכלו**, ולקבל הגמול אשר בעוה"ב - לא נוכל לומר שתהיה כוונה זו רעה, אכן לא נוכל לומר גם כן שתהיה היותר טובה, **כי סוף סוף עבודתו לצורך עצמו.**

אך הכונה האמתית המצויה בחסידים אשר **טרחו והשתדלו להשיגה**, הוא **שיהיה האדם עובד רק למען אשר כבודו של האדון ב"ה יגדל וירבה**, וזה יהיה אחר שהתגבר באהבה אליו יתברך, ויהיה חומד ומתאוה אל הגדלת כבודו, ומצטער על כל שימעט ממנו.. **ויתאוה שכל שאר בני האדם יהיו כמו כן**, ויצטער ויתאנח על מה שממעטים שאר בני האדם, וכל שכן על מה שממעט הוא עצמו בשוגג או באונס..

ועל העדר זה הדבר התרעם הנביא (ישעיהו מ, ו): '**כל הבשר חציר וכל חסדו כציץ השדה**', ופירשו ז"ל (תיקו"ז, תקונא תלתין, דף עג, ב): **שכל חסד שעושים לעצמם הם עושים, לטובת נפשם ולהנאתם, ואינם מתכוונים לכונה השלמה הזאת, ולא מבקשים על עילוי הכבוד וגאולתן של ישראל**, שהרי אי אפשר לכבוד העליון להתרבות אלא בגאולתן של ישראל וברבוי כבודם שזה תלוי בזה באמת..".

*

כתוב (קהלת ט, ט) "ראה חיים עם אשה אשר אהבת" - תראה את התורה [שנקראת עץ חיים] **בסקירה אחת ביחד עם** השכינה שהיא "אשה יראת ה'" (זוה"ק חיי שרה, קכב, א), באופן שיהיה "אשה **אשר אהבת**", שתעסוק באהבתה - לכוין לתקן ולבנות אותה.

וכמש"כ הרמח"ל (אגרת פ"ט):

"..'**אהבת השכינה' - היא החפץ והתשוקה לתקן השכינה תיקון ממש** על פי סדריה ומדריגות בנינה, וזה הנבחר לה' מכל המעשים, אשר בזה שובחו כל איתני עולם, וההפרש בין קמאי לבתראי".

*

וכל זה כלול בדברי התורה (דברים ד, א) "ועתה ישראל שמע אל החוקים.. **למען** תחיו ובאתם **וירשתם את הארץ**", שהמגמה בכל מעשי המצוות תהיה - למען לתקן את השכינה וגופה ארץ ישראל. (עיין ב"שאילת נחלה" גליונות 37 - 38).

יה"ר שנזכה להשתלם במעלה זו.

בברכת התורה, העורך

לתרומות והנצחות: 08-9298425 הערות והארות בפקס: 1538-9298425 או במייל n613@okmail.co.il ניתן לקבל את העלון במייל הנ"ל או בפקס.

המשך מעמ' הקודם

זהו שורש **הגלות** של ישראל מהשכינה וא"י – **ניתוק ה"קשר עין ומגמה"** בין לומדי התורה לבין השכינה.

◈

יחס בין קוב"ה וישראל לבין השכינה וא"י - כעשיר ועני

מלבד מה שנתבאר ש"קשר העין" בין הקב"ה וישראל לבין השכינה וארץ ישראל – מוגדר כקשר של **חתן וכלה**, בנוסף לכך הוא מוגדר ג"כ כקשר של **עשיר ועני**, וכמו שאמרו (שבת קד, א): "גימ"ל דל"ת - גמול דלים", גימ"ל זה קוב"ה הגומל טוב, דל"ת זו השכינה שהיא דלה ועניה ולית לה מגרמה כלום. (רמד"ו במדבר, עמ' י"ט; דברים משל"מ, עמ' ת"צ. ועוד). והיא לכשעצמה [ללא חיבורה לקוב"ה] נקראת "לֶחֶם **עֹנִי**" (זוה"ק ויצא, קנז, א).

וכן לגבי "קשר העין" בין ישראל לשכינה ולא"י - כתוב 'טוֹב עַיִן הוּא יְבֹרָךְ כִּי נָתַן מִלַּחְמוֹ לַדָּל' (משלי כב, ט), אל תקרי יְבֹרָךְ אלא יָבֹרֵךְ. ופירוש הכתוב (עפי"ד הזוה"ק ויקהל ריח, א): "**טוֹב עַיִן** הוא **יָבֹרֵךְ**" – שהוא טוב עין כלפי השכינה להשפיע עליה ברכות. "כִּי נָתַן **מִלַּחְמוֹ**" – זה תורתו, וכמש"כ (משלי ט, ה) 'לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחְמִי'. **"לַדָּל"** – זו השכינה, דלית לה מגרמה כלום, והיינו שמכוין בעסק תורתו לתקן את השכינה.

◈◈◈

נישואין וצדקה – במקביל לכל בחינה

כנגד שתי הבחינות הנ"ל – הקב"ה נתן לעם ישראל שתי מצוות. **א.** כנגד הבחינה שהקב"ה **החתן** והשכינה **הכלה** – ישנה מצוה שכל איש (שמייצג את קוב"ה) ישא אשה (שמייצגת את השכינה. זוה"ק בראשית מט- נ).

וזהו שאמרו (ברכות ו, ב): "**כל המשמח חתן כלה כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים**", כי השמחה מאחדת בין **החתן והכלה** – ו"באיתערותא דלתתא איתער לעילא", שעי"ז נעשה איחוד בין **הקב"ה לירושלים**, שזה מה שבונה את ירושלים, ולכן כאילו בנה חורבת ירושלים.

ב. וכנגד הבחינה שהקב"ה **העשיר** והשכינה **העניה** – ישנה מצוה שהעשיר יתחבר עם העני לתת לו צדקה (תיקו"ז הקדמה, דף יג, ב).

וזהו שאמרו (שבת קלט, א): "אמר עולא: **אין ירושלים נפדית אלא בצדקה**", כי הצדקה שהיא חיבור בין **העשיר והעני** - גורמת לחיבור בין **הקב"ה לירושלים**, שזה מה שבונה את ירושלים.

◈

סיכום ביניים

החתן – העשיר		**הכלה - העניה**	
הקב"ה	ישראל	השכינה	ארץ ישראל
ג' חיבורים מצד ישראל – אל השכינה			
חיבור א'		**חיבור ב'**	**חיבור ג'**
"**קשר עין – ומגמת תיקון**", בין ישראל (החתן / העשיר) – לבין השכינה וגופה א"י (הכלה / העניה).		**מצוות נישואין** בין חתן וכלה – מקביל לקשר בין קוב"ה וישראל לבין השכינה – בבחינה שהם **חתן וכלה**	**מצות צדקה** שזה חיבור בין העשיר והעני - מקביל לקשר בין קוב"ה וישראל לבין השכינה – בבחינה שהם **עשיר ועני**

◈◈◈

אלימלך – חסרון ב"קשר עין" כלפי צדקה ונישואין

והנה לכל החיבורים שהוזכרו לעיל [ישראל והשכינה, חתן וכלה, עשיר ועני. וכנ"ל בטבלא] - יש שורש אחד טבעי, והוא מידת הנדיבות והיפוכה הקמצנות, כי מי שאינו מכוין לשם תיקון השכינה – הסיבה לזה היא מידת הקמצנות כלפי השכינה, וכמש"כ בתפילות רמח"ל (תפילה ש"ץ): "..מלך המשיח נאמר בו (ישעיהו נג,ה) "וְהוּא **מְחֻלָּל** מִפְּשָׁעֵנוּ", בעבור **מחלה** שפחה רעה שגרמה להם להיות **קמצנים וכילאים לגבי שכינתך**, שלא יהיו **נדיבים** לישא לבם אותם לתקן אותה.. ולפיכך אפילו בשעה שהם עובדים לפניך לא נתקנו תיקוניהם כראוי, ונאמר בהם (ישעיהו לב, ז) "**וְכֵלַי** כֵּלָיו רָעִים"..".

וממילא מי שיש בו את מדת הקמצנות כלפי עניים – יש לו אותה גם כלפי השכינה, וה"ה לאידך גיסא. כי השורש הטבעי של שניהם הוא אחד.

וכן אצל אלימלך, אמנם מצאנו בחז"ל באופן מפורש רק את הקמצנות כלפי **העניים**, אמנם כאמור בהכרח זה משפיע גם **כלפי שאר החיבורים**, ונראה את הדברים:

נפתח **בחיבור השלישי**: כאמור, בענין הצדקה - היתה עינו רעה בעניים.

נעבור **לחיבור השני**: בענין הקשר עם אשתו – אמרו חז"ל (סנהדרין כב, ב):

"אין איש מת אלא לאשתו - שנאמר וימת **אלימלך** איש נעמי, ואין אשה מתה אלא לבעלה - שנאמר ואני בבאי מפדן מתה עלי **רחל**".

ומשמע שישנה הקבלה בין **אלימלך לרחל**, אצל **אלימלך** מדובר על ניתוק בין הבעל לאשה - שנגרם בסיבת הבעל, ואצל **רחל** מדובר על ניתוק - שנגרם בסיבת האשה.

והנה אצל רחל מצאנו, שהניתוק שלה מבעלה שנעשה **לאחר מותה** – מקורו בפגם בקשר שהיה כבר **בחייה**, וכמו שאמרו חז"ל (הובא ברבינו בחיי בראשית כט, כא. מבראשית רבה עב, ב):

"**רחל שזלזלה במשכבו של צדיק לא זכתה להקבר עמו**, לאה שתבעה ואמרה לו: אלי תבא כי שכר שכרתיך, נשתכרה שיצא ממנה יששכר".

את הפגם בקשר מצד רחל כלפי יעקב - אפשר לראות בכך, שבעוד שאצל לאה מצאנו שקראה את שמות בניה על שם **הקשר שלה עם בעלה** - אצל רחל לא מצאנו ענין זה. דו"ק ותשכח.

ועל כך אומרים חז"ל שאלימלך מקביל לרחל, כלומר שכלול בזה שגם אצלו היה אותו מהלך, שכבר בחייו היה חסרון בקשר עם אשתו. ["**נעמי**" אשתו – אותיות **עי"ן** ואות **מ**', נוטריקון **מ**'צפה **לעי"ן** (של בן זוגה). – ועד"ז 'גָּלְתָה יְהוּדָה **מֵעֹנִי**' (איכה א, ג)].

◈◈◈

אלימלך - חסרון ב"קשר עין" כלפי תיקון השכינה וא"י

ועכשיו נחזור **לחיבור הראשון:**

הנה מקור הפגם של רחל בקשר עם בעלה - הוא בענין "קשר **עין** - ומגמה", שהנה כתוב (בראשית כט, יז) "**וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת**". ותרגם אונקלוס: "ועיני לאה **יאיין**". – שללאה (שמייצגת בחינה עליונה בשכינה) היה כח מיוחד של **"הבטת העינים** בבעלה יעקב (שמייצג את קוב"ה).

מאידך **רחל** (שמייצגת בחינה תחתונה בשכינה) נקראת 'עולימתא שפירתא **ולית לה עייניך**' (זוה"ק משפטים צה, א) – שחסר לה במגמה להתקשר עם בן זוגה קוב"ה (יעויין ברמ"ד וואלי בראשית, ח"ב, עמוד תלו).

וכאמור, אלימלך הוא המקביל לרחל, והיינו, שגם אלימלך בבחינת **"עלם שפיר" – "גדול הדור היה"** (ב"ב צא, ב), "אלי-מלך, שהיה אומר 'אלי תבא מלכות'. שעל **רוב שלמותו** היה אומר שאין ראוי למלכות ישראל כמוהו" (רות רבה ב,ד. מהר"ם אלשיך רות א, א).

אמנם "**ולית ליה עייניך**" להתחבר עם בת זוגו השכינה כדי לתקנה - "**סתימין עייניך**.. כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין".

וכל החסרונות של החיבורים האלו – הם בחינת **גלות** וניתוק מהשכינה וגופה ארץ ישראל, ולכן אלימלך **גלה ממש בגופו** מהשכינה וא"י.

וזהו שאמרו "מי גרם לו **גלות? עין רעה** שהיתה בו בעניים" - חסרון ה"קשר עין, ומגמת תיקון" כלפי העניים, שזה כולל את **העניים שהם בשר ודם**, ואת **השכינה שהיא עניה.**

תמצית המאמר

גלות אלימלך – על שהיתה עינו רעה בעניים * וצ"ב. **א.** מה השייכות ביניהם * **ב.** למה נקטו "**עין** רעה" ולא "**יד** קפוצה".

ביאור עפ"י כמה הקדמות: **א].** הקשר בין קוב"ה וישראל לבין השכינה וא"י – מוגדר כקשר "חתן וכלה". **ב].** הבסיס לחתונה הנ"ל – שיהיה "קשר עין ומגמת תיקון" בין הקב"ה וישראל לבין השכינה וא"י.

ג]. ניתוק הקשר הנ"ל הוא שורש הגלות - שעניינו "ניתוק קשר מהשכינה" * ולכן עוסקי התורה בגלות נקראים - "**סתימין עייניך** לגבי שכינתא".

ד]. קשר נוסף בין הקב"ה וישראל לבין השכינה וא"י – הוא קשר של "עשיר ועני" * כי השכינה דלה, ולית לה מגרמה כלום.

ה]. כנגד הקשר של "חתן וכלה" – מצוה שכל איש ישא אשה * כנגד הקשר של "עשיר ועני" – מצוה שהעשיר יתחבר עם העני לתת לו צדקה.

* אלימלך פגם בג' החיבורים [ביחס לגודל דרגתו. ועיין בטבלא].

א. בחיבור העשיר והעני – רעה עינו בעניים.

ב. במצות נישואין – הוא מקביל לרחל שמתה לבעלה, כי בחייה זלזלה במשכבו.

ג. ב"קשר עין ומגמת תיקון" בינו לבין השכינה – הוא מקביל לרחל שהיא "עולימתא שפירתא ולית לה עייניך" שתהיה מגמתה לבעלה * וכן אלימלך "עולם שפיר – גדול הדור" * אמנם "סתימין עייניך כלפי שכינתא" * וזהו שאמרו: שבגלל שהיתה עינו רעה בעניים – דהיינו: עניים בשר ודם, והשכינה העניה * שזה ענין הגלות – ניתוק מהשכינה * לכן גלה בגופו ממש * וגלה ל"שדי **מואב**" שהוא מ"בני שכרות" – שאין להם "עין ומגמה" ליחד אתתא בבעלה.

* התיקון: א. רות – שעליה נאמר "**עֵינֶיךָ** בַּשָּׂדֶה" * שעיניה ומגמתה לתקן השדה – זו ציון וירושלים.

ב. בועז – "**טב עינא** הוה" * ולכן בועז בירך על הכוס * כי הוא נותן עיניו ב"כוס של ברכה" היא השכינה – כדי לתקנה.

ג. דוד המלך – "יפה **עינים**" * ועל ידו נשלמת "שיבת ציון" – שהוא הקשר בין ישראל לשכינה.

◈◈◈

פרק ב – התיקון

רות - "עיניך בשדה – בציון וירושלים"

אמנם "**כל רע צריך שיחזור לטוב**" ("אדיר במרום" שצ"ג), ולכן מגלות ומיתת אלימלך ובניו - נסתבב **נשיאת רות לבועז**, אשר זה היה התאחדות של שני אנשים שהיה להם מעלת "**טוב עין**", ששמו מבטם ומגמתם לתקן את השכינה, וכמש"כ (רות ב, ט) "**עיניך** בשדה אשר יקצורון". וביארו חז"ל (זוהר ויקהל, ריז, ב): שכל דבר שרות היתה מסתכלת בו - היתה מסתכלת **בעין טובה**, ועוד אמרו שם, שמרות יצאו סנהדרין שנקראים "עיני העדה", **שאין עיניהם נתונות אלא לתיקון השדה**, ומי זו השדה? - זו ציון וירושלים.

ובמקביל לכך מצאנו אצלה מעלה **במצות נישואין** [עם בועז] **וצדקה** [עם חמותה].

◈

בועז – נותן עיניו ב"כוס של ברכה – השכינה"

וכן בועז היה טוב עין כלפי השכינה, וכמו שאומר הכתוב (רות ג,ז) "וַיֹּאכַל בֹּעַז וַיֵּשְׁתְּ **וַיִּיטַב לִבּוֹ**", וביארו חז"ל (זוה"ק ויקהל ריח, א): **שהיטיב ללבו** - שזו השכינה הקדושה שנקראת "**לבן** של ישראל".

וממשיך הזוה"ק: "בועז **טב עינא** הוה", שכיוון בעסק תורתו ומצוותיו לתקן את השכינה, ולכן **"וייטב לבו דבריך על מזוניה"** - בועז בירך על "כוס של ברכה", כי "אין נותנין **כוס של ברכה** לברך אלא **לטוב עין**", (כמבואר בסוטה לח, ב). [וע"ע ב"נבואות ה'" לגבי דוד שמברך על הכוס].

ובמקביל לזה מצאנו אצל בועז מעלה בענין **מצות נישואין** [עם רות] **וצדקה** [רות ב, ח].

◈

דוד המלך - "יְפֵה עֵינַיִם"

ומבועז ורות שהיו טובי עין – יצא **דוד המלך** שתיקן את ענין ה"**טוב עין**", והוא נקרא "**יְפֵה עֵינַיִם וְטוֹב רֹאִי**" (שמואל א – טז, יב). וזה מרמז על כך שכל **מבטו ומגמתו** של דוד היתה לתקן את השכינה, שהוא **היפך הגלות** שעניינו "ניתוק הקשר עין בין ישראל לשכינה" [יתבאר ב"נבואות ה'"].

אכן, המגילה שהתחילה **בגלות ע"י עין רעה מלגמול חסד** עם השכינה – סיימה **ב"שיבת ציון" ע"י דוד המלך שעינו טובה לגמול חסד** עם השכינה, וממנו יוצא משיח בן דוד שמקבץ את עשרת השבטים (מאמר הגאולה הגאולה לרמח"ל, עמוד נ"ח) – "מגילה זו נכתבה, **ללמדך, כמה שכר טוב לגומלי חסדים**". (רות רבה ב, יד).

"דרש רב עוירא.. עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק.

לאחר שאוכלין ושותין נותנין לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך, ואומר להן איני מברך, שיצא ממני ישמעאל. אומר לו ליצחק.. ליעקב.. למשה.. ליהושע..

אומר לו לדוד: טול וברך: אומר להן: אני אברך, ולי נאה לברך, שנאמר (תהלים קטז, יג) כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם ה' אֶקְרָא" (פסחים קיט, ב).

וביאר רמ"ד וואלי (הליקוטים, ח"ב, עמוד תש"ב) שדוד העלה וחיבר את השכינה להקב"ה, וזהו שאמר: "השכינה שנקראת **כּוֹס יְשׁוּעוֹת** – **אֶשָּׂא** אל בעלה קוב"ה", ולכן "**וּבְשֵׁם ה' אֶקְרָא**" - אני ראוי לברך. עכת"ד.

◈

השייכות בין ברכת המזון על הכוס, לבין החיבור בין קוב"ה לשכינה שעשה דוד המלך - מבוארת בדברי הגמרא (ברכות נא, א): "עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה.. ונותן **עיניו** בו".

והענין נתבאר בזוה"ק, וכדלהלן:

המברך ברכהמ"ז – מייצג את קוב"ה (זוה"ק תרומה קנז, ב).

הכוס שעליו מברכים – מייצגת את השכינה וגופה ארץ ישראל (זוה"ק פנחס רמה, ב; רמ"ד וואלי, הליקוטים, ח"ב עמ' תש"ב).

והעינים של המברך הנתונות בכוס - מקשרות בין הקב"ה לבין השכינה וגופה ארץ ישראל. (זוה"ק תרומה קנז, ב; פנחס רמה, ב).

וזה הטעם למה שאמרו (סוטה לח, ב): "אין נותנין **כוס של ברכה** לברך אלא **לטוב עין,** שנאמר (משלי כב, ט) טוֹב עַיִן הוּא יְבֹרָךְ כִּי נָתַן מִלַּחְמוֹ לַדָּל, אל תיקרי יבורך אלא יברך".

והיינו, שדווקא "טוב עין" **שעינו טובה** לגמול חסד עם השכינה, ע"י שמחבר אותה עם תורתו המייצגת את קוב"ה – יש לו את הכח "לתת עיניו בכוס", כלומר לעשות "קשר עין ומגמת תיקון" בינו לבין השכינה. [ועיין ב"מענינא דיומא" לגבי בועז].

◈

וכן אצל דוד המלך נאמר (זוהר נח, עב, א):

"דוד מלכא, חביבותא **ודבקותא דיליה בהאי אבן הוה** [בשכינה וגופה "אבן השתיה" שבקודש הקדשים], ועלה אמר **אבן מאסו הבונים** היתה לראש פנה". וביארו בזוה"ק (ח"א דף רסד, א):

"**אבן מאסו אברהם ויצחק** שבנו את העולם - היתה עתה לראש פנה".

כלומר, בודאי שהאבות בנו את השכינה, וכמו שהזוה"ק אומר "שבנו את העולם" [השכינה נקראת "עולם"], אמנם במידה מסויימת (ביחס לדוד המלך) הם היו ממוקדים רק **בתורה**, ולא בתוצאה שיוצאת ממנה שזהו **תיקון השכינה**, ומאידך, דוד המלך, בשעה שהוא עסק בתורה – הוא שם כל **מבטו ומגמתו** לתיקון השכינה.

ולכן דוד יותר ראוי לברך ולתת עיניו בכוס של ברכה.

◈◈◈

חילוק בין האבות לדוד – בענין "פקיחת העינים"

ולכן מצאנו חילוק בין האבות לבין דוד המלך בענין "פקיחת העינים", ובחדא מחתא מבואר שזה שורש **הגלות והגאולה**:

באברהם - "וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לָבוֹא **וְתַרְדֵּמָה** נָפְלָה עַל אַבְרָם.." (בראשית טו, יב) - "**תרדמה דא גלותא**". (זוהר בראשית כח, א).

ביצחק - "וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק **וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו** מֵרְאֹת" (בראשית כז, א).

ביעקב - "וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל **כָּבְדוּ מִזֹּקֶן לֹא יוּכַל לִרְאוֹת**" (בראשית מח, י; "אדיר במרום" להרמח"ל עמ' רפג).

בשבטים – לאחר מיתת יעקב - "בשעתא דמית יעקב **אסתימו עיניהון** דישראל, רבי יהודה אמר דכדין **נחתו לגלותא** ואשתעבידו בהון". (זוהר ויחי רטז, ב).

וכאמור, במקורות הזוה"ק הללו מבואר - **ש"סתימת העינים" הוא ענין הגלות**, כי ענין **הגלות הוא "ניתוק מהשכינה"**, וכן סתימת העינים הוא ניתוק "קשר עין, ומגמת תיקון" - מהשכינה.

נבואות ה' לאחרית הימים

דוד המלך – מגמתו לתיקון השכינה

◈

מאידך אצל **דוד** מצאנו באופן מיוחד שלא היה אצלו עצימת עינים ושינה, וכמו שאמרו (זוה"ק ויגש רו, ב): "דדוד מלכא הוה מתנמנם כסוס **ושינתיה זעיר**".

וכן מצאנו שדוד נשתבח באופן מיוחד בענין **העינים**, וכמש"כ על דוד (שמואל א – טז, יב) "וַיַּשְׁלַח וַיְבִיאֵהוּ וְהוּא אַדְמוֹנִי עִם **יְפֵה עֵינַיִם וְטוֹב רֹאִי**" – "**לא הוה עינא בעלמא שפירא למחזי כעינא דדוד**" (זוה"ק בלק רו, ב; ועיין זוהר קדושים פד, א; יתרו עג, א) – שהיה "קשר עין, ומגמת תיקון" בין דוד ובין השכינה.

ומדוד משיח אלקי יעקב – יוצא משיח בן דוד, שמביא את המצב של "**עַל אֶבֶן אַחַת שִׁבְעָה עֵינָיִם**" (זכריה ג, ט) – "**דאינון שבע רועין קדישין**". (תיקו"ז, תכ"א, דף סב, א). שיהיה "קשר עין, ומגמת תיקון" בין האבות לשכינה. ו"באיתערותא דלתתא יתער לעילא", שעי"ז יתקיים "**שִׁבְעָה אֵלֶּה עֵינֵי ה'** הֵמָּה **מְשׁוֹטְטִים בְּכָל הָאָרֶץ**" (זכריה ד, י), שיהיה "קשר עין" בין הקב"ה לבין השכינה נשמת הארץ (עיין "אדיר במרום" עמוד של-שלא). **ואז באה הגאולה השלימה**.

תמצית המאמר

דוד המלך ראוי לתת עיניו ב"כוס של ברכה" [השכינה] - יותר מהאבות * כי על האבות נאמר "אבן [השכינה] **מאסו** הבונים" – שחסר להם "קשר עין ומגמה" לשכינה * ועל דוד נאמר "שכל **חביבותו ודבקותו** לתקן האבן".

לכן אצל האבות מצינו ענין "**סתימת העינים**" * שיש חסרון ב"קשר עין – ומגמת תיקון" בינם לבין השכינה * ומאידך דוד, כמעט **לא ראה שינה – שעיניו פקוחות** אל השכינה * ועל דוד נאמר "**יפה עינים**".

* על דוד נאמר "**הלכה כמותו בכל מקום**" * כי העוסק בתורה כדי לתקן השכינה – זוכה לשפע ש"מעל השמים" * משום ש"הבא ליטהר מסייעין אותו" – להשלים פעולתו "**פקיחת עינים** אל השכינה" * ע"י שמעלים אותו לקבל השפע ממקום **העין העליונה** שמעל השמים - **שתמיד פקוחה** ומאירה אל השכינה * וכמש"כ: שכשהש"ית "מִגְּבִיהֵי לָשֶׁבֶת" **מעל השמים**, ומסתכל ב"**עין העליונה**" * מיד "מְקִימִי מֵעָפָר דָּל" [השכינה ובניה ישראל] – **ללא בדיקה במעשים.** * ורק כאשר "ה' **מִשָּׁמַיִם** הִשְׁקִיף" – אז רואה ש"הַכֹּל סָר..".

א"כ דוד קיבל אור החכמה **מעל השמים** * אשר הסט"א הגורמת טעויות - אינה יכולה לעלות לשם * ולכן "**הלכה כמותו בכל מקום**".

◈◈◈

דוד המלך – "הלכה כמותו בכל מקום"

אמרו חז"ל (שבת נו, א): "כל האומר דוד חטא - אינו אלא טועה, שנאמר ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו וגו', **אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו?**"

עוד אמרו על דוד המלך (סנהדרין צג ב): "וה' עמו - **שהלכה כמותו בכל מקום**".

◈

ביאור הענין שאצל דוד נאמר "הלכה כמותו בכל מקום", עפימש"כ הרמח"ל ("אדיר במרום", עמוד ל"ז):

"כי הנה מי שעושה מצוות אפילו שלא על מנת לקבל פרס, אף שהוא עשה רק לתיקון נשמתו, הנה אמרו עליו בתיקונים 'כל חסד דאינון עבדין לגרמייהו הוא דעבדין'.

.. אך מי שמקבל עליו ענין תיקון השכינה – אז הוא מתעלה לקחת האור במקום שאין הס"א מגעת שם.." עכ"ל.

ומעתה מבואר למה על דוד נאמר - "**הלכה כמותו בכל מקום**", ו"לא בא לידי חטא", כי הטעויות והחטאים באים מחמת הסט"א שמסמאה את העינים.

◈◈◈

העוסק בתומ"צ לשמה – זוכה ל"מעל שמים חסדך"

ועדיין צריך לבאר את דברי הרמח"ל, למה מי שכל מגמתו בעסק תורתו לתיקון השכינה – מתעלה לקחת האור ממקום גבוה שאין הסט"א יכולה לעלות לשם.

ונבא לבאר את דבריו, אמרו חז"ל (פסחים נ,ב):

"רבא רמי: כתיב כי גדל **עד שמים** חסדך, וכתיב כי גדל **מעל שמים** חסדך, הא כיצד? כאן - בעושין לשמה, וכאן - בעושין שלא לשמה".

והסיבה לכך שהעושין לשמה – זוכים לחסד ש**מעל השמים**, יתבאר עפ"י מה שאמרו חז"ל (שיר השירים רבה - ח, יד):

"ודמה לך לצבי, מה צבי זה בשעה שהוא ישן עינו אחת פתוחה ועינו אחת קמוצה, כך בשעה שישראל עושין רצונו של הקדוש ברוך הוא - מביט אליהם **בשתי עייניו,** הדא הוא דכתיב (תהלים ל"ד) **עיני** ה' אל צדיקים, ובשעה שאין עושים רצון הקדוש ברוך הוא - מביט להם **בעינו אחת**, שנא' (תהלים ל"ג) הנה **עין** ה' אל יראיו".

הדברים נתבארו בזוה"ק נשא (קל, א), שיש שני עינים, **העין העליונה** תמיד פתוחה ומחייכת ושמחה כלפי השכינה, ועליה נאמר (תהלים קכא, ד) "הִנֵּה **לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן** שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל", וזהו משום שהיא נמצאת במקום גבוה מאד, ששם הכל רחמים ואהבה ואין שם דין כלל.

והעין התחתונה לפעמים סגורה (בזמן הגלות), ועליה נאמר (תהלים מד, כד) "עוּרָה **לָמָּה תִישַׁן ה'**". וזהו משום שהעין התחתונה נמצאת במקום נמוך יותר, שיש שם שליטת הדין.

◈

כשהשי"ת "מִגְּבִיהֵי לָשֶׁבֶת" - מיד "מְקִימִי מֵעָפָר דָּל"

המיקום של העין העליונה והתחתונה, מבואר עפ"י מה שאמרו במסכת חגיגה (יב-יג) ששבעה רקיעים הן, ומעורב בהם רחמים ודין, "**למעלה מהן כסא כבוד.. מלך אל חי וקים רם ונשא שוכן עליהם**".

ושם – במקום "**כסא הכבוד**" **שמעל השבעה רקיעים** – הוא מקום **העין העליונה**, ושם ההסתכלות תמיד לטובה, וכמש"כ (תהלים קיג, ה-ט) "מִי כַּה' אֱלֹהֵינוּ **הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת, הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת** בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ", שהקב"ה יושב בכסא כבודו אשר מעל השבעה רקיעים, ולפיכך גם כלפי השמים זה בבחינת "**הַמַּשְׁפִּילִי** לִרְאוֹת".

ושם הוא מסתכל **בעין העליונה** ברחמים גמורים - על השכינה ובניה ישראל, הנקראים "דל - דלית להו מגרמייהו כלום", ומיד הוא מגביה אותם **בלי חשבונות ודקדוקים במעשים**, וכמו שמיד ממשיך הכתוב: "מְקִימִי מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן. לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ".

מאידך **העין התחתונה** נמצאת בתוך השבעה רקיעים, אשר כאמור - שם יש **מיזוג של חסד ודין,** ומשם הוא בודק את מעשי בני האדם אם הם טובים, ואם לאו – הוא מסתיר עיניו. וזהו שכתוב (תהלים יד, ב-ג) "ה' **מִשָּׁמַיִם הִשְׁקִיף** עַל בְּנֵי אָדָם לִרְאוֹת הֲיֵשׁ מַשְׂכִּיל דֹּרֵשׁ אֶת אֱלֹהִים. הַכֹּל סָר יַחְדָּו נֶאֱלָחוּ אֵין עֹשֵׂה טוֹב אֵין גַּם אֶחָד..".

◈

ומעתה יתבארו דברי חז"ל הנ"ל, שהעושין לשמה – דהיינו, שמבטם ומגמתם ליחד קוב"ה ושכינתיה כדי **לתקן השכינה** (עיין תיקו"ז דף ב, א וביהגר"א ד"ה בכל), שזה אומר שיש "**קשר עין, ומגמת תיקון" בינם לבין השכינה** - אזי הבא ליטהר מסייעין אותו, ובשביל שיוכלו להשלים פעולתם - מעלים אותם לקבל השפע ממקום **העין העליונה**, ששם בעיקר יש את ענין "פקיחת העינים" הקבועה, וכנ"ל, בכדי שמשם הם יקבלו בשלימות את הכח הזה של **פתיחת עינים אל השכינה**. וזהו שאמרו שהעושין לשמה זוכים לחסד אשר **מעל השמים** – מעל לשבעה רקיעים, שזה מקום העין העליונה.

◈

ומעתה יתבארו דברי הרמח"ל, ש"**מי שמקבל עליו ענין תיקון השכינה – אז הוא מתעלה לקחת האור במקום שאין הס"א מגעת שם**", שמכיון שהוא מקבל את אור החכמה **ממקום העין העליונה – כסא הכבוד**, הרי זהו המקום שהסט"א לא יכולה לעלות לשם.

[ולמעלה זו זכה הרמח"ל – שהשתלם בענין "עסק התורה **במגמה** לתקן את השכינה" (עיין אגרות רמח"ל, ג), וזכה ש - "**כי כבר ברורים לי הדברים בענין שאין הסט"א יכולה להגיע לשם**". (אגרת נ)].

מדברי רבותינו

מו"ר הגאון הגדול רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל [1]

ארץ ישראל ובית המקדש – פיסגת השלימות

(שמות יט, ד) "אתם ראיתם את אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי".

ובתרגום יונתן מבואר, שהביא הקב"ה את ישראל על כנפי נשרים למקום המקדש, ושם עשו ואכלו את הפסח, ומשם החזירם למצרים. וראוי להתבונן בהך עובדא.

◈

גמר גאולת יצי"מ – "תבאמו תטעמו בהר נחלתך"

הגמר האחרון של גאולת מצרים וגמר התכלית של יציאת מצרים - הוא בנין בית עולמים במקום המקדש, שהוא גמר הקביעות של המשכן.

וכדברי השירה בשעת **גמר גאולת מצרים** (שמות טו, יז) " **תבאמו תטעמו בהר נחלתך** מכון לשבתך פעלת ה' **מקדש ה' כוננו ידיך"..**

◈

תכלית יצי"מ "לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹקִים" – א"י וביהמ"ק

והוא השלב האחרון של "לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹקִים" (במדבר טו, מא), והיינו עפ"י הדיבורים של מוהר"י הלוי זצוקללה"ה ממיר (בחבר מאמרים, "דעת חכמה ומוסר" ח"ב מאמר ס"ט, וב"דעת תורה" דברים ח"א עמ' קלד-קלה):

"יסוד יצי"מ הוא "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם **לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹקִים"** (במדבר טו, מא), שמשם זכו ישראל להיות עם הנבחר [וַיּוֹצֵא אֶתְכֶם מִכּוּר הַבַּרְזֶל מִמִּצְרָיִם] "לִהְיוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה" (דברים ד' כ'), "אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם.. וַה' הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם" (דברים כו, יז-יח).. **וארץ ישראל קשורה במדרגת אלקי ישראל, כדבריהם ז"ל "שכל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה"** (כתובות ק"י, ב').

וכלל ישראל שזכו ביצי"מ **למדרגת אלקי ישראל – זכו לארץ ישראל.** בנין בית בית הבחירה שזכה כלל ישראל - הוא מ"לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹקִים", דביהמ"ק הלא הוא "ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח). **ומכיון שזכו במדרגת "אלקי ישראל" - על כרחך שיהיו זוכים בבנין בית המקדש".** עכ"ד.

◈

"מנין חמשה עשר – הלבנה במילואה" – ביהמ"ק פיסגת המעלות

והנה אנו אומרים בהגדה של פסח ט"ו מעלות מ"שהוציאנו ממצרים" עד "ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עונותינו".

ועיין במהר"ל (ספר "גבורות השם" פרק נ"ט):

"כמה מעלות טובות.. וקראם מעלות טובות, **כי כל אחת ואחת מעלה נוספת**, כמו המעלות שכל אחת ואחת יש לה עלוי יותר מן הראשונה, כך היו אלו המעלות כל אחת ואחת תוספת מעלה ומדריגה **עד שהגיעו אל תכלית המדריגה האחרונה, והיא ובנה לנו בית הבחירה לכפר על כל עונותינו.**

וכלם הם ט"ו מעלות.. והם בעצמם נגד.. **הירח שהוא עולה חמשה עשר ימים עד תכלית מלואה**".

◈

והנה אמרו ז"ל במדרש שמות רבה (פרשה ט"ו פיסקא כ"ו):

"החדש הזה לכם ראש חדשים.. הלבנה בראשון של ניסן מתחלת להאיר, **וכל שהיא הולכת מאירה עד ט"ו ימים, ודסקוס (פי' המפרשים דהיינו עיגול) שלה מתמלא..**

כך ישראל ט"ו דור מן אברהם ועד שלמה.. **כיון שבא שלמה נתמלא דיסקוס של לבנה..**" [2].

והיינו דהשלימות של "וישב שלמה על כסא ה'", באה אחרי ט"ו דורות א' אברהם, ב' יצחק, ג' יעקב, ד' יהודה, ה' פרץ, ו' חצרון, ז' רם, ח' עמינדב, ט' נחשון, י' שלמה, י"א בעז, י"ב עובד, י"ג ישי, י"ד דוד, ט"ו שלמה.

◈

"לא נפל דבר מכל דברו הטוב" – א"י וביהמ"ק פיסגת השלימות

וענין **הט"ו דורות מאברהם עד שלמה**, מכוון היטב עם **הט"ו מעלות** מ"שהוציאנו ממצרים" עד "**ובנה לנו את בית הבחירה**" [3].

והיינו דאברהם הוא התחלת השרש של גלות וגאולת מצרים, כפי שנתבאר לעיל בתחילת פ' שמות.. ועיין במדרש (ב"ר פרשה מ' פיסקא ו') דירידת אברהם למצרים היא בבחינת כבישת דרך לירידה למצרים של בניו, ויעוין ברמב"ן (בראשית י"ב י').

ושלמה הוא גמר הגאולה בבנין בית עולמים, וכתיב בתפלת שלמה לאחר בנין המקדש ותחילת חינוכו (מלכים א – ח, נו) "ברוך ה' אשר נתן מנוחה לעמו ישראל ככל אשר דבר **לא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב** אשר דבר ביד משה עבד " [4].

◈

בט"ו ניסן הכולל כל הט"ו מעלות – זכו ליצי"מ עד ביהמ"ק

שורש הכל הוא ליל ויום ט"ו בניסן זמן יציאת וגאולת מצרים, **שכולל בתוכו את כל ט"ו המעלות עד בנין בית הבחירה ע"י שלמה המלך**, הזמן הזה של "סיהרא בשלימותא", כדברי המהר"ל בחדושי אגדות (חלק רביעי, עמוד קיב, חולין צא,ב):

"..כי אין ספק **כי ט"ו בניסן היה דוקא ראוי לגאולת ישראל**. כי ישראל מונים ללבנה המועדים, והרי הירח הוא שעולה גם כן מעלה אחר מעלה באור **עד ט"ו ימים עד שמלאה אור**".

מכוון כנגד ה"וקיימא סיהרא בשלימותא" דשלמה המלך.

והן הן דברי הת"י כי הביא הקב"ה את ישראל על כנפי נשרים למקום המקדש ושם עשו ואכלו את הפסח ומשם החזירם למצרים, והיינו **דמיד ביציאת מצרים כבר היה יסוד בפועל לגמר וסיום של כל תכלית הגאולה "ובנה לנו את בית הבחירה** - ויביאנו אל המקום הזה" [5]. ["זאת ליעקב" שמות יט, ד].

התורה בבחינת "שורש האילן" ההכנה – ארץ ישראל בבחינת "פרי האילן" התכלית

בביאור הגר"א:

"יוחשב מור ונרד ואשכול, כי חלקי אילן הם שלש.. "נרד" הוא **שורש האילן** המריח, ו"מור" הוא **גוף האילן**, וה"אשכול" הוא **ענף האילן עם הפרי**..".

ביאור הדברים, שהפסוק הראשון (שה"ש א, יב: "**נִרְדִּי** נָתַן רֵיחוֹ") שמזכיר "נרד", דהיינו **שורש האילן** - הוא מכוון כנגד ירידת השכינה להר סיני, ששם ניתנה תורה, **והתורה היא בבחינת שורש הכל**..

והפסוק השני (יג) "צְרוֹר הַמֹּר" - הוא **גוף האילן**, ומרמז על השראת השכינה שבמשכן..

והפסוק השלישי (יד) "**אֶשְׁכֹּל** הַכֹּפֶר", דהיינו **ענף האילן עם הפרי** - מרמז על **השראת השכינה שבארץ ישראל.**

וביאור הדברים, משום **דהענף והפרי הם התוצאה והתכלית של כל הכחות והשרשים שקדמו לזה**, שכל כח השרש יוצא אל הפועל בענפי האילן ופירותיו.

ועד"ז הוא ג"כ ענין השראת השכינה בא"י, והיינו כפי המבואר בהמשך דברי הגר"א, **שבא"י היתה השראת השכינה** במעלה יתירה ממה שהיה במשכן, שבא"י היתה השראת השכינה באופן של קביעות [א.ה. ענין קדושת ה"קביעות והמנוחה" נתבאר בגליון 26 "מעניני הפרשה"], **וזה היה התכלית המכוון מאתו ית' להשרות שכינתו בארץ**, ונמצא **שבא"י הגיעו לתכלית** ולפועל יוצא של כל השרשים שניטעו בהם כדי שיזכו להשראת השכינה, וזהו השייכות של **השראת השכינה בא"י לפרי האילן** - ששניהם בבחינת **תכלית ומטרת כל השרשים והכחות.** ("זאת ליעקב" שיר השירים א, יד).

---

[1] הננו להודות להשי"ת שזכינו להתקרב ולהתבשם מתלמיד חכם זה שכל גופו אש, כל נושא שדיבר בו היה עשיר ממקום זה וממקום אחר, מעין המתגבר בהיקף ועמקות בכל מקצועות ורובדי התורה - ידיעות נרחבות בהבנה עמוקה, בתורת הנגלה ובתורת הנסתר מפי רשב"י אשר הוא זצ"ל נסתלק ביומא דהילולא דיליה. וברגשות לבו הבוערים להשי"ת - פתח שערי צדק לאהבת ה' ויראתו. גם הננו להודות להשי"ת שזיכנו לגרום לו נחת רוח כשביקשנו לכתוב את דברי תורתו לרבים כאשר לא היה באפשרותו לכתוב אותם - תורתו תהא מגן לנו, והוא ימליץ טוב בעדינו, ונזכה לחיים של דביקות בארץ ישראל העליונה והתחתונה - בעולם הזה.

*

מו"ר הגאון רבי שמואל יעקב זצ"ל קרא את רוב ספריו בשם "**זאת ליעקב**", והוא על שם מה שאומרים בזמירות למוצאי שבת, בזמר "אמר ה' ליעקב" – "**זכר זאת ליעקב**" (עיין "מעשה רב" להגר"א, סימן ק"נ).

וצ"ב, מי היא "**זאת**" שמבקשים שה' יזכור אותה ליעקב? וגם שהרי כל הזמר מיוסד על המקראות, ולא מצאנו מקרא כזה?

ונראה ביאור הדברים: הנה ב"נבואות ה'" הבאנו דברי הזוה"ק (ח"א דף רסד,א): "**אבן [השכינה] מאסו אברהם ויצחק** שבנו את העולם". שהיתה בחינה מסויימת שבשעה שהאבות עסקו בתורה, היה איזה חסרון דק בנשיאת העינים ובמגמה לתקן השכינה, ודוד המלך תיקן ענין זה.

אמנם באמת שבבחינה מסויימת - התיקון התחיל כבר **מיעקב אבינו** [ולא לחינם הזוה"ק אומר רק "אבן מאסו **אברהם ויצחק**", ואינו מזכיר את יעקב], כי יעקב כבר היה בבחינת "**דוד** - משיח בן דוד" (רמ"ד וואלי, הליקוטים, ח"א עמ' רנ"א), והתיקון המשיך **ליהודה**, והושלם אצל **דוד המלך**.

והדברים מבוארים בזוה"ק תרומה (קנח, א): שיעקב ציוה לבניו שכל דבקותם תהיה בשכינה הנקראת "**זאת**", שנאמר (בראשית מט, כח) "**וזאת** אשר דבר להם אביהם".

וממשיך הזוה"ק: "נביא צווח ואמר למארי תורה חכמים באורייתא (ירמיהו ט, כב) 'כֹּה אָמַר ה' אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ.. כִּי אִם **בְּזֹאת**" [והיינו, שגם בשעת עסקם בתורה, כל מגמתם תהיה לתיקון "זאת" - השכינה].

ואח"כ אומר הזוה"ק, ש**יהודה** זכה למלכות בגלל ששמר את צוואת אביו יעקב לידבק רק ב"**זאת**", שנאמר (דברים לג, ז) "**וְזֹאת** לִיהוּדָה..", ומסיים הזוה"ק: "**ודוד בגיניה אסתלק למלכו, דטרח כל יומוי עלה**". ע"כ.

ומעתה מבואר מה שמבקשים "זכר **זאת** ליעקב", שה' יזכור ליעקב את הזכות הגדולה שכל דביקותו היתה ב"**זאת** – השכינה", וכמש"כ "**וזאת** אשר דבר להם אביהם".

ואכן מכל האבות, מי שהכי תיקן את **ארץ ישראל גוף השכינה** – הוא **יעקב אבינו**, וכמש"כ הגר"א ("אדרת אליהו" במדבר כב,ב. מהדורא תניינא, ד"ה לאמורי) "ידוע, כי יציאת מצרים היה בזכות אברהם, והליכת המדבר ע"י זכות יצחק, **כיבוש ארץ ישראל על ידי יעקב, ולכן נקראת '[ארץ] ישראל', על שם ישראל סבא**". עכ"ל.

*

במאמר זה הבאנו מדברי מו"ר הגאון רבי שמואל יעקב זצ"ל, שהאריך בענין שארץ ישראל וביהמ"ק – שהם הדבקות בשכינה – **הם פיסגת המעלות, והם התכלית**, וממוצא דברים אלו מבואר, **שעיקר הדביקות והמגמה** צריך להיות בתיקון השכינה וגופה ארץ ישראל וביהמ"ק - "זכר '**זאת**' ל[ר' שמואל] יעקב".

---

[2] וכן איתא בזוה"ק יתרו דף פה ,א.

[3] וכן ביאר הגר"א ב"הגדה של פסח" שם: "כמה מעלות טובות. הן ט"ו מעלות נגד ט"ו דורות מאברהם עד שלמה שאז נעשית סיהרא באשלמותא בבנין בית הבחירה".

וא"כ גם לביאור הגר"א – מבואר כמו שפירש המהר"ל שם: "(המעלה הי"ג): **ויותר מזה שנתן התורה** הוא דיבוק יותר. (המעלה הי"ד): **ויותר מזה שהכניסם לארץ ישראל**, כי הארץ הזאת לחלקו של השי"ת, וכמו שאמרו 'כל הדר בחו"ל כאילו אין לו אלוה', וזהו הדיבוק יותר. (המעלה הט"ו): **ויותר שבנה להם בית הבחירה** והשי"ת שוכן אתם לגמרי, והבן הדברים האלו'. וכן מבואר עפי"ד הגר"א וכנ"ל. וע"ע בגליון 28 ב"מעניני הפרשה".

[4] לשון זו נאמרה רק על שני דברים. **א.** "בנין בית המקדש" וכנ"ל. **ב.** "כיבוש ארץ ישראל", וכמש"כ (יהושע כא, מא-ג) "ויתן ה' לישראל את כל הארץ אשר נשבע לתת לאבותם וירשוה וישבו בה.. **לא נפל דבר מכל הדבר הטוב** אשר דבר ה' אל בית ישראל הכל בא". וכן להלן (כג, ט-יד): "ויורש ה' מפניכם גוים גדלים ועצומים.. וידעתם בכל לבבכם ובכל נפשכם כי **לא נפל דבר אחד מכל הדברים הטובים** אשר דבר ה' אלוקיכם עליכם הכל באו לכם **לא נפל ממנו דבר אחד**". - שכאשר מקבלים את א"י וביהמ"ק, זה נקרא שקיבלו את שלימות הטוב.

[5] ע"ע בגליון 38 ב"מענינא דיומא" בשם הרמ"ק, שמיד בצאתם ממצרים נכנסו לאויר א"י, ועפי"ז נתבאר הענין שהיו צריכים להיות מקובצים ברעמסס, כדי שיכנסו לא"י כחומה.